

תרגומים מן הגניזה – לורד ביירון וצ'ארלס ליבר

ב-1959.1.28 עלתה לראשונה ב'הבימה' ההצגה 'ניצוץ של משורר' (*A Touch of the Poet*, 1942) מאת יוג'ין או'ניל בתרגומו של יונתן רטוש. עלילת המחזה מתרחשת בשנת 1828 – ימי ההגירה הגדולה מאירלנד למסצ'וסטס – במסבאה של מלודי, בכפר קטן על-יד בוסטון. או'ניל, הידוע כווירטואוז לשוני, משתמש במהלך המחזה, באופן נרחב, בניב המיוחד למהגרים האיריים, ובכך מציב אתגר לא פשוט למתרגם, אתגר, שרטוש פתר בצורה המקורית ביותר כאשר המציא לשם כך את "האיברית" (=אירית+עברית)¹.

אל תרגומי השירה שלהלן הגעתי באמצעות ההיגיון הפשוט: ההנחה שבמחזה שנקרא 'ניצוץ של משורר', יופיעו גם שירים – ואכן, עלעול זריז במקור האנגלי לימדני שאו'ניל שתל בטקסט כמה בתי שיר של לורד ביירון, וכן, צמד שירים היתוליים מן הרומאן *Tom Ours* (1857) של הסופר האירי בן המאה ה-19, צ'ארלס ליבר (Lever) – ושהללו מן הסתם תורגמו ודאי בידי רטוש "על הדרך".

תרגומו יוצא הדופן של רטוש ל'ניצוץ של משורר' לא ראה אור מעולם – ועותקים בודדים שלו, מעין דפדפות דהויות ומהוהות ומנוקדות לפרקים, שכפי הנראה שימשו את השחקנים בשעתו, מצויים בשלוש או ארבע ספריות בארץ – ומן הראוי שיראה.

אני רוצה להודות לצור ארליך היקר שסייע בידי לפענח את חרטומי רטוש ולהתקין ניקוד "איברי" כדבעי.

י.ו.

לורד ביירון, מתוך: 'דון ז'ואן'

אך יִמְתַק מִכָּל אֵלֶּה, מִן הַכֹּל,
לֵהט אֶהְבָּה רֵאוֹנוֹה – כְּזִכְרוֹן
הַתְּפוּיחַ לְאָדָם לְבִדּוֹ יָנוֹן.

But sweeter still, than this, than these, than all,
Is first and passionate love – it stands alone,
Like Adam's recollection of his fall.

¹ לקריאה נוספת על מהלכיו הלשוניים של רטוש בתרגום זה, ראה: מיכל אפרת, 'ניצוץ של מתרגם', תרגום דיאלקט כמשקף תהליכי טמיעה וניכור בתרגום 'ניצוץ של משורר' ליוג'ין או'ניל, 'בקורת ופרשנות', 38, 2005.

לורד ביירון, שני קטעים מתוך 'צ'יילד הארולד'

לא אהבתי העולם, ולא אהבני הוא ;
לא התנפתי לצחנת אפיו,
לא פרעתי בענוה לאיליו
לא תרגלתי לבי בחיוד. לא אני
אקרא בקול גדול רנה להר.
בתוך המון, אף לא כהם – עומד
ביניהם, ולא מהמונם.

I HAVE not loved the world, nor the world me;
I have not flatter'd its rank breath, nor bow'd
To its idolatries a patient knee,
Nor coin'd my cheek to smiles, nor cried aloud
In worship of an echo; in the crowd
They could not deem me one of such; I stood
Among them, but not of them;

אף בהמונ, בסאון, בדחק אנוש
לראות, לשמע, חוש וגם לרפוש,
אזרח עולם יגע שט ארחו,
ואין שיברכנו, ונברכו,
סוגדי הוד נרתעים מפני ענות!
אין איש בלב כלבנו נחן,
שלוא חדלנו והועם חיוכו,
מפל חנף, שחר, בקש, התחנן,
זה פשר הגלמוד – הבדידות!

But midst the crowd, the hum, the shock of men,
To hear, to see, to feel, and to possess,
And roam along, the world's tired denizen,
With none who bless us, none whom we can bless;
Minions of splendour shrinking from distress!
None that, with kindred consciousness endued,
If we were not, would seem to smile the less
Of all that flatter'd, follow'd, sought, and sued;
This is to be alone; this, this is solitude!

צ'ארלס ליבר, שני שירים, בתרגום ל"איברית"

י'ו לָהּ ת'חזיאר עם ת'חזירי,
י'ו לָהּ מָטָה וְתמרוקיי,
וְת'חד קָטָן הַךְ נָהיי
לָהּב אכֹהֶן מָה שְׁמֹכפֹּאר ת'חֲטָהיי,
ת'מְזֹנָה וְת'וילֹן, וְדִבֹּאר מָה לי סופֹאר,
שׁוהוד אֶקְדוּשְׁתוֹ ה'ב ל'לילה קֹאר.
עֹנָה ! עֹנָה ! הַנְּזָה, הַנְּזָה !

She'd a pig and boneens,
And a bed arid a dresser,
And a nate little room For the father confessor;
With a cupboard and curtains, and something, I'm towld,
That his rev'rance liked, when the weather was cowld.
And its hurroo, hurroo ! Bidy O'Rafferty.

וְשׁוהֶל רִבֵּץ לוֹ וּפֹאף פִּנְיוֹ
וּולֹא 'חֵד פֹּחַד לוֹבוֹא 'חֲרִיו ;
לי הַנִּי טוֹהָה, הַךְ מוֹסוּפִּקְנִי הַמֹּאר,
הֵם תְּהִלְזוּ פֹה-פֹּאף בּוֹיוֹם מְחֹאר.
פִּי יִתְנֶנּוּ בְּכוֹחַ קוֹל, הַפִּילוֹ לְאַרְכֵּב
וְלִתְשִׁימוֹ לֵב לְצִהֵרִי הַרֵב,
הַךְ יְנוֹכִי יֵה חֲפְשִׁי בְּמֵרוֹם הָאר
וְתֵם תֵּאָרְבְּצוּ תֵאחֲתֵכֶם מְחֹאר !
הָרוֹ, מוֹדִידְרוֹ, הָרוֹ, הָרוֹ !

And the fox set him down and looked about –
And many were feared to follow;
'Maybe I 'm wrong', says he, 'but I doubt
That you 'll be as gay to-morrow.
For loud as you cry, and high as you ride,
And little you feel my sorrow,
I'll be free on the mountain-side,
While you 'll lie low to-morrow.
Oh, Moddideroo, aroo, aroo!'

לורד ביירון, מתוך 'ציילד הארולד', בתרגום ל"איברית"

לוֹו הַבְּתִי ת'הוֹלֵם וּלוֹו הַבְּהִנִי אוּ!
לוֹו חֲנֻפְתִי לְצַהֲחַנַת /פִיוּוּ,
לוֹו כְּרַהֲתִי בְּנָה לְלִילִיו,
לוֹו תַהֲרַגְלִתִי לְהִבִי בְחִיוֹאָה, לוֹו הַנִי
יְקַרְהַ בּוֹקוֹל גְּדוֹל רְנָה לְהַד.
בְּתוֹכוֹ מוֹן, וּלוֹו כּוֹמוֹ שְׁמִם, יְמִד
בוֹתוֹכֶם, וּלוֹא מְמוֹנִם.